

Konvergence - pomalu ale jistě

Angela Merkelová pravděpodobně očekávala, že se díky své politice v oblasti migrace promění při návštěvě v Praze v politickou piňatu. Témata týkající se uprchlíků lidi tlačí k vymezení linie mezi "my" a "oni". Někteří namalují čáru blíž k sobě, někteří o něco dál. Cokoliv by paní kancléřka prohlásila nebo rozhodla, by si našlo své odpůrce.

Paní Merkelová musela být v rozpacích, když noviny referovaly o tom, že chtějí slyšet vysvětlení, proč se úroveň příjmů v ČR více nepřibližuje té v SRN. Úroveň českých příjmů je totiž mimo její záběr. Má sice určitý vliv na výši mezd v Německu, nikoliv však absolutní nebo přímý. Může spekulovat o tom, proč české podniky vyplácejí mzdy v takové výši, v jaké je vyplácejí. Ale jedinou možností, jak může reálně ovlivnit výši českých mezd, jsou prostředky, které Německo převádí do Bruselu a z nichž pak Brusel financuje investice prostřednictvím strukturálních fondů EU.

Bud' jak bud', Německo je největším investorem a dominantní destinací českého exportu. Konvergence v oblasti mezd by na tento fakt měla vícero dopadů a je proto zajímavé zabývat se jí hlouběji. Jak moc se v tomto ohledu k sobě naše země přiblížily? Šlo by to i rychleji? Nebo děje se to až příliš rychle? Podívejme se na statistická data.

Rozdíl mezi výší příjmu v obou zemích je i nadále velký. Češi vydělají (vyjádřeno paritou kupní síly) přibližně polovinu toho, co vydělají Němci. Zvětšuje se tento rozdíl nebo se zmenšuje? Podle uvedených dat se zmenšuje. V Česku si bezdětný pracující, který vydělá průměrnou mzdu, odnáší domů (vyjádřeno paritou kupní síly) 13 574, což je 18. nejvyšší hodnota v rámci EU. V období mezi lety 2005 a 2014 čistý příjem takového pracujícího

Srovnání zemí	HDP na osobu PPS, 2015	Čistý příjem PPS, 2014	Produktivita, hodina práce % průměru EU, 2015
Rakousko	36 600	26 075,26	117,1%
Česká republika	25 000	13 573,67	74%
Německo	35 900	27 360,25	127,5%
Maďarsko	19 500	11 187,75	64,4%
Irsko	49 600	22 714,53	169,9%
Polsko	19 700	13 634,10	59,3%
Slovensko	22 000	11 622,75	76,7%

vzrostl o 41%. U obdobného pracujícího v Německu narostla výše čistého příjmu v uvedeném období o 26% a v Rakousku o 17%. V případě Velké Británie došlo u takového pracujícího v uvedeném období k poklesu čistého příjmu o 6%. Tempo konvergence, zdá se, je uspokojivé, ale vzdálenost, kterou je potřeba překonat, je velká.

Bylo by možné tento rozdíl překonat rychleji? Jediný způsob, jak to zjistit, je provést experiment v paralelním světě. Provedly Němci a/nebo další uvedené země něco, co zpomalilo jejich mzdový růst? Někteří lidé se nelichotivě vyjadřují na adresu západních investorů (nebo České národní banky a jejího režimu depreciace koruny), že uměle udržovali úroveň mezd v ČR na nízké úrovni. Ti, kteří používají tento argument, opírají svou teorii o odliv dividend ze země a o vysoký operační přebytek, který vytváří česká ekonomika.

Korporátní dividendy, 2014	Poměr Vyplacené/ Přijaté	Objem, mil. EUR	Reinvestované příjmy, přímé zahr. investice mil. EUR
Belgie	2,09	37 946	2 570
Česká republika	6,00	13 893	3 977
Francie	1,16	179 660	1 502
Maďarsko	2,83	6 420	3 159
Nizozemsko	1,75	51 866	9 664
Slovensko	2,94	5 357	679

Jelikož méně než polovina členských států EU zasílá statistickému úřadu EU Eurostat data o dividendových tocích, není možné konstatovat, zda tyto toky jsou relativně vysoké či nízké. U zemí, které tato data sdílejí, lze vysledovat jistý trend. Země s vysokým HDP, jakými jsou Francie, Nizozemí nebo Švédsko, mají tendenci mít vysoký příliv a odliv dividend a poměr dividend vyplacených zahraničním investorům a dividend přitékajících ze zahraničí lokálním podnikům je blízký 1:1. Z České republiky ve formě dividend odejde 6 EUR na 1 EUR přijaté ze zahraničí. Je to umělý jev nebo se jedná o realitu zemí v tranzitorní fázi rozvoje, které potřebovaly přilákat zahraniční kapitál, aby tak zkvalitnily svou technologickou základnu a udržely úroveň zaměstnanosti po roce 1989? Vysoký poměr odlivu a přílivu dividend v případě Rumunska, Slovenska, Maďarska a Estonska také vysvětlení podporuje.

U jakékoli diskuse o dividendách musíme brát v potaz také objem příjmů, který je v zemi reinvestován. Poměr reinvestované příjmy : vyplacené dividendy je v případě České republiky vyšší než v případě Belgie nebo Francie. Toto znovu podporuje argument, že takovéto investice jsou přínosem pro růst příjmů a konvergenci.

Kritici se zaměřují na vztah mezi hrubým operačním přebytkem a náhradami zaměstnancům (celková odměna, peněžní nebo naturální, kterou má platit zaměstnavatel zaměstnanci za jím provedenou práci = mzdy a platy a sociální příspěvky zaměstnavatelů). V ČR tato položka dosahuje úrovně 40 % HDP (2015). Průměr EU je 44 % HDP. Většina vyspělých ekonomik se nachází v intervalu mezi 48 % (Rakousko) a 53 % (Dánsko).

Naše tabulky pracují s ukazatelem hrubého operačního přebytku. Ekonomiky s vysokým HDP dosahují operačního přebytku 34-40 % HDP. Země střední a východní Evropy se většinou pohybují kolem hodnoty 50 %. ČR v roce 2014 dosáhla hodnoty operačního přebytku 51 % HDP.

Nezle však konstatovat, že zaměstnanci mají nižší mzdy kvůli tomu, že podniky mají vyšší zisky.

Zprvé, podíl nefinančních korporací na hrubém operačním přebytku v roce 2014 byl pouze 56 %. Česká vláda dosáhla čtvrtý nejvyšší podíl (9 %) v rámci EU. Zbylý podíl téměř celý připadl na domácnosti.

Zadruhé, agregátní data nejsou dostačujícím důkazem o vztahu mezi uvedenými dvěma ukazateli. Může se jednat o shodu okolností. Je také možné, že jednotlivé podniky s vysokým přebytkem vyplácely také vysoké mzdy.

A nakonec bychom neměli zapomínat na to, že operační přebytek a náhrady zaměstnancům se týkají jak domácích, tak i zahraničních podniků. Je možné, že zahraniční podniky měly (v průměru) nižší přebytky a vyšší náhrady než domácí podniky. Existuje anekdota o dvou ministrech, kteří mluví o tom, jak je domácí podniky prosily, aby už CzechInvest nepřiváděl další investory, protože se tím výše mezd dostává nad úroveň únosnou pro domácí podniky. To by podporovalo teorii o tom, že zahraniční investice vytvářejí tlak na růst mezd a urychlují konvergenci.

Hrubý operační přebytek, 2014	% HDP	% Korporace	% Vláda
Rakousko	39%	56%	7%
Česká republika	51%	56%	9%
Německo	39%	60%	5%
Maďarsko	42%	60%	8%
Irsko	52%	64%	4%
Polsko	51%	45%	5%
Slovensko	53%	45%	7%

Možná je tomu tak, možná není. Vedl by pokus dostat úroveň náhrad zaměstnancům na úroveň 50 % HDP k odstavení některých odvětví české ekonomiky? Těžko říct. Je současných 40 % HDP přirozený stav? V každém případě jsme se v tomto ohledu od roku 2005 výrazně posunuli. To je možná ta nejlepší odpověď na výše uvedenou otázku a lepší možná ani nedostaneme.

Důležitější otázkou ale je, co můžeme udělat proto, aby úroveň příjmů rostla ještě rychleji. Při hledání odpovědi bychom se měli zeptat nejdřív německých podniků a věhlasných výzkumných institucí, a nikoliv paní kancléřky Merkelové.

O příjmech nelze diskutovat ve vakuu, jako by je šlo zvýšit zmáčknutím zázračného tlačítka. Růst příjmů závisí i na tom, zda podniky dosahují tržeb, ze kterých pak zaplatí vyšší mzdy. Buďto zvýší počet jednotek, které zaměstnanec vyprodukuje, nebo zvýší prodejní cenu každé jednotky (nebo také mohou snížit náklady, které nesouvisejí s náhradami, ale to pak nepovede k růstu tržeb). Cílem je pak schopnost vyprodukovat více jednotek za vyšší prodejní cenu na každého zaměstnance nebo za jednu hodinu práce.

Německo ještě stále vyrábí více za jednu hodinu práce než Česká republika. Příběh je podobný tomu o příjmech: Česká republika se rychle zlepšuje, ale vzdálenost, kterou musí překonat, je velká. Přestože průměrný přírůstek od roku 2010 je přibližně stejný pro obě země (3,7% pro ČR, 3,4% pro SRN), produktivita na hodinu práce v ČR od r. 2000 narostla na 74% průměru EU (což je výsledek lepší než v případě Polska nebo Maďarska, nikoliv však Slovenska). Produktivita práce v SRN roste pomaleji, ale dosahuje 127,5% průměru EU.

Primárním motorem německé produktivity jsou inovace. Výzkum a vývoj, který vede ke komercializaci technologie, umožňuje německým podnikům udržovat vysokou úroveň cen. Výzkum a vývoj také vede k vylepšování výrobních technik, včetně konceptu Průmyslu 4.0, který kancléřka Merkelová propagovala v průběhu své krátké návštěvy Prahy. Ten umožňuje zvyšovat počet jednotek vyrobených zaměstnancem za hodinu.

Rostoucí náhrady zaměstnancům v Německu vytlačily některé oblasti výroby za hranice země, a to do Polska a ČR. Dokud tento jev vede k vyšší produktivitě a vyšším mzdám v obou zemích, lze jej považovat za ekonomicky prospěšný. Aby ČR dohnala zaostávání ve výši mezd, musí především vytvořit vlastní konkurenční výhodu, a to výzkumem, vývojem a marketingem produktů, které budou schopny dosáhnout srovnatelné cenové úrovně jako produkty v Německu.

Toho lze dosáhnout dvěma způsoby. ČR může přilákat zahraniční investory s unikátními znalostmi a nezbytným kapitálem potřebným pro vývoj produktů světové kvality. Tyto produkty musejí být dostatečně komplexní, aby investora obklopil klastr domácích dodavatelů. Druhá cesta je spolehnout se na české podniky, které takové produkty vytvoří vlastními silami. Obojí se v současné době již děje (Honeywell, GE Aviation, FEI, Alliance Laundry, Linet, Avast, YSoft, Certicon – prosím, řekněte nám, koho jsme opomněli zmínit). Abychom dohnali schopnost Němců komercializovat výsledky výzkumu a vývoje, potřebujeme ještě něco. V roce 2014 Německo vydalo 83,6 mld. EUR na výzkum a vývoj, přičemž německé podniky vydaly 2,14 EUR na každé euro vynaložené vládou nebo vysokou školou. V ČR na výzkum a vývoj připadlo 3,1 mld. EUR a podniky vydaly 1,27 EUR na jedno euro vynaložené vládou. Německo má větší kapacitu vytvářet nové technologie a u většího podílu zdrojů na výzkum a vývoj se bere ohled na komerční zájmy.

Výdaje na VaV, 2014	Celkové výdaje, mil. EUR	% objemu výdajů EU	Poměr Podniky:Ostatní
Rakousko	9 833	3,46%	2,43
Česká republika	3 091	1,09%	1,27
Německo	83 637	29,47%	2,14
Maďarsko	1 411	0,50%	2,63
Irsko	2 872	1,01%	2,75
Polsko	3 864	1,36%	0,87
Slovensko	670	0,24%	0,58

Naše schopnost vyrovnat se Německu v oblasti prosperity závisí na naší schopnosti soutěžit s touto zemí v oblasti nových technologií. Zvyšování naší kapacity tohoto cíle dosáhnout bude záviset zejména na objemu kapitálu ze strany soukromého sektoru. Poslední a nejdůležitější otázka, kterou bychom měli položit sami sobě, je tudíž následující: Jakým způsobem můžeme vynaložit 1 euro z veřejných zdrojů tak, aby vyprodukovalo alespoň 2 eura (nebo více) podnikových investic na výzkum a vývoj?

Index prosperity

Index prosperity je parametr, kterým Americká obchodní komora v ČR hodnotí úspěšnost hospodářské politiky v dosahování hospodářského růstu. Jedná se o vážený soubor ukazatelů rozdělených do tří hlavních kategorií: růst, udržitelnost a rovnost. Index prosperity vydáváme jednou ročně v září.